

Afdoend onderzoek flora en fauna Vijzelstraat

Afdoend onderzoek flora en fauna Vijzelstraat

Auteur P.J.H. van der Linden

Opdrachtgever Search Milieu b.v.

Projectnummer 09.063B

Ingen 23 juni 2010

foto omslag Het eerste zusterhuis op de binnenplaats

Els & Linde B.V.

Dr. A.R. Holplein 1

4031 MB Ingen

tel: 0344 - 642517

fax: 0344 - 600832

mob: 06 - 27564247

e-mail: vanderlinden@elsenlinde.nl

Inhoud

Inleiding	4
Werkwijze	5
Waarnemingen	8
Compensatie	11
Conclusie en advies	12
Literatuur	13

Inleiding

Voor het voormalig ziekenhuiscomplex aan de Vijzelstraat 24 met tegenoverliggende parkeerplaats (de Vijzelstraat te Enkhuizen) wordt een bestemmingsplan voorbereid. Voor het bestemmingsplan en de bouwplannen is een ecologisch onderzoek vereist om na te gaan of eventueel aanwezige beschermde dieren en planten schade ondervinden van de ontwikkelingen. Om een goede analyse te kunnen maken is op 13 juli 2009 een bezoek gebracht aan het plangebied. Ter plekke is ingeschat of er beschermde soorten aanwezig kunnen zijn en of deze schade ondervinden van de plannen. Het uitgevoerde onderzoek is als een quick scan te beschouwen. Gezien de aard, de ligging en de omvang kan op voorhand niet worden uitgesloten dat er vleermuizen in een van de gebouwen aanwezig zijn. De daadwerkelijke aanwezigheid moet met aanvullend afdoend onderzoek worden geïnventariseerd. Afdoend onderzoek is eveneens noodzakelijk voor gierzwaluw en huismus.

In het voorliggende rapport wordt het afdoende onderzoek naar vleermuizen, gierzwaluw en huismus beschreven en onderbouwd. Gebleken is dat er een vaste verblijfplaats van de gierzwaluw aanwezig is. Door het aanbieden van voldoende nieuwe nestgelegenheid wordt voorkomen dat schade wordt veroorzaakt aan deze beschermde vogel. Binnen het plangebied zijn geen vleermuizen of huismussen aangetroffen. Voor de aanvullende gegevens wordt verwezen naar het eerder gepubliceerde rapport waarin het oriënterend onderzoek (quick scan) is beschreven (Van der Linden 2009).

Werkwijze

Voor de inventarisatie van de vleermuizen is het protocol van de Gegevensautoriteit Natuur gevolgd. Uit het protocol blijkt dat voor een juiste interpretatie van de aanwezigheid van vleermuizen in het voorjaar minimaal driemaal moet worden geïnventariseerd en dat daarbij een tussentijd van drie weken moet worden aangehouden. De belangrijkste reden hiervoor is dat vleermuizen in een metapopulatie leven die naast elkaar verschillende vaste verblijfplaatsen gebruiken. De vleermuizen verhuizen daarbij tijdens de kraamperiode enkele malen. Aangezien een vaste verblijfplaats ook is beschermd als de soort tijdelijk afwezig is, is het noodzakelijk verscheidene keren te onderzoeken of er sprake is van zo'n vaste verblijfplaats. Voor het onderzoek in het voorjaar van 2010 is op 7 mei, 3 juni en 22 juni een bezoek gebracht aan het plangebied en is de aanwezigheid van vleermuizen geïnventariseerd. Het onderzoek is uitgevoerd door een ecooloog met ruime ervaring met het inventariseren van onder andere vleermuizen.

De paarterritoria van vleermuizen worden eveneens als een vaste verblijfplaats beschouwd. Hiervoor is één terreinbezoek in de juiste periode (de nazomer) voldoende. Het onderzoek naar zogenoemde roepende mannetjes is uitgevoerd op 24 september 2009. De gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) en de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) zijn soorten die in gebouwen – meestal hetzelfde gebouw als waarin de kraamkolonie huist – een winterkwartier vinden. Een sluitend onderzoek is alleen destructief uitvoerbaar. Zwermende dieren in oktober zijn echter een vrij betrouwbare aanwijzing voor de aanwezigheid van een winterverblijf.

Tenslotte zijn vaste vliegroutes ook als een vaste verblijfplaats in de zin van de Flora en Faunawet te beschouwen. Het onderzoek kan eenvoudig worden meegenomen tijdens het onderzoek naar kraamkolonies. Het waarnemen van jagende dieren is hierbij een belangrijke eerste indicatie.

Aanvullend op het onderzoek met behulp van een batdetector is op 3 juni 2010 de zolder van het ziekenhuis geïnspecteerd op aanwezigheid van grootoorvleermuizen. Deze dieren kruipen namelijk niet weg in nauwe ruimten, maar hangen tussen de zolderballen te slapen. De dieren zijn op die manier eenvoudig te herkennen en inventariseren. Naast het zoeken naar slapende dieren is tevens gelet op uitwerpselen en andere sporen van aanwezigheid.

Voor het inventariseren van de huismus worden zingende mannetjes gezocht. Deze zitten vaak op een hoge plek op het dak van de woning. Het inventariseren van de huismus geeft het beste resultaat in de ochtendschemering. Aansluitend wordt gezocht naar vogels die nestmateriaal verzamelen. Voor de inventarisatie van de huismus is in mei en juni een bezoek gebracht aan het plangebied. Waarbij vooral het bezoek in mei van belang is voor huismussen omdat er dan een piek is van het aantal territoriale vogels.

Voor de inventarisatie van de gierzwaluw worden vogels gezocht die rond zonsondergang boven de broedplaatsen vliegen. Dat is een aanwijzing voor de aanwezigheid van gierzwaluwen. De exacte locatie van de broedplek kan slechts gevonden worden door de vogels te vinden die de nestplek (een gat in het dak) in- of uitvliegen. De gierzwaluw wordt van eind mei tot half juli geïnventariseerd, voor de inventarisatie is terrein onderzocht op gierzwaluwen tijdens de inventarisaties van vleermuizen. De gierzwaluw is niet te inventariseren bij langdurig koud en nat weer.

■ **Het weer**

Volgens de KNMI was mei de koudste maand in bijna twintig jaar – alleen 1991 was nog kouder. De Bilt haalde in 2010 een gemiddelde temperatuur van 10,5 graden tegen 12,7 graden normaal. Belangrijkste oorzaak van het koele weer in Nederland was de hardnekkige noordenwind, waarmee voortdurend kou uit de noordelijke gebieden onze kant op kwam. Dat hing samen met een geblokkeerde luchtdrukverdeling boven Europa, een gril van het weer waarmee we soms geruime tijd te maken kunnen hebben. Verder naar het oosten en noorden van Europa en Azië leidde dat tot een hardnekkige zuidenwind met veel te warm weer voor de tijd van het jaar.

Gegevens van het weerstation Berkhout tijdens de inventarisatiedagen, opgemerkt wordt dat de minimum temperatuur pas in de loop van de nacht wordt bereikt, tijdens de eerste uren van de nacht (de inventarisaties zijn tot uiterlijk 24:00 uur uitgevoerd) is flink hoger.

datum	temperatuur		windsnelheid	neerslag
	min. °C	max. °C	Bft	mm
24 september 2009	6,9	19,3	2	0,0
7 mei 2010	6,2	9,4	3	1,1
3 juni 2010	6,2	19,7	3	0,0
22 juni 2010	4,4	18,8	2	0,0

Vooral de eerste drie weken van mei lag de temperatuur in ons land ruim beneden de norm met op 5 mei -2,3 graden in Twente als laagste temperatuur. Hemelvaartsdag (13 mei) was met maximaal 9,2 graden in De Bilt de koudste van de meetreeks sinds tenminste 1901. In De Bilt kwam de temperatuur pas op 20 mei boven de 20 graden, waarna een zonnig en warm Pinksterweekeinde volgde. In het zuidoosten kwam de temperatuur zelfs op zomerse waarden van 27 graden uit.

De meimaand leverde gemiddeld over het land de normale neerslagsom van 57 mm op. De zon scheen 200 uur wat vrijwel normaal is. De eerste helft van de maand was somber. Daarna volgde een zeer zonnige week die het zontekort teniet deed (Bron: knmi.nl). Ook in juni was kouder dan gebruikelijk, pas in de laatste week trok de temperatuur bij.

De lage temperaturen heeft zeer waarschijnlijk geen negatief effect op de resultaten van het onderzoek naar gierzwaluw of huismus gehad. Er is wel een negatief effect mogelijk met betrekking tot de dichtheid en de aantallen. Echter de laatste inventarisatie heeft ruim voldoende gegevens opgeleverd voor de gierzwaluw. En tijdens de inventarisatie waren elders in de gemeente wel verscheidene huismussen aanwezig. Het weer heeft daarmee geen significant effect gehad op de waarnemingen van vogels.

Voor vleermuizen is het van belang dat de temperatuur niet te laag is en dat er geen langdurige regenbuien zijn. Eenmaal is om die reden de (poging tot) inventarisatie afgebroken. Op de datums die vermeld zijn waren de omstandigheden voldoende gunstig voor een inventarisatie. Dat wordt bevestigd doordat elders in Enkhuizen wel vleermuizen zijn waargenomen op de dagen dat de inventarisatie is uitgevoerd.

Waarnemingen

In september 2009 is onderzocht of er paarterritoria van vleermuizen aanwezig zijn binnen het plangebied. Paarterritoria zijn eenvoudig te herkennen door te zoeken naar roepende mannetjes; deze zitten op een vaste redelijk goed bereikbare plek bijvoorbeeld de stam van een boom of de gevel van een gebouw. Deze territoria hebben een constante bezetting, waardoor een inventarisatieronde voldoende is. Binnen het plangebied zijn geen roepende mannetjes gevonden er zijn dus geen bezette paarterritoria.

In mei, juni zijn drie inventarisatieronden uitgevoerd naar aanwezigheid van gebouwbewonende vleermuizen. De bomen op en rondom het terrein hebben geen holten, zodat boombewonende dieren niet verwacht kunnen worden. Door met een batdetector te zoeken (afwisselt luisterend over de bandbreedte tussen 20 en 50 Khz) zouden de eventueel aanwezige vleermuizen – los van de voorkeur voor gebouwen of bomen als verblijfplaats – allemaal gevonden zijn. Er zijn echter binnen het plangebied in het geheel geen vleermuizen aangetroffen, noch jagend of overvliegend, noch uitvliegend uit een kolonieplek.

Gewone dwergvleermuis en laatvlieger hebben hun winterkwartier in de directe nabijheid – vaak het zelfde gebouw – als de kraamkolonie. Aangezien er in het geheel geen vleermuizen zijn waargenomen is er evenmin een

winterverblijf aanwezig. Ook in oktober 2009 zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een winterverblijf.

Begin juni is de zolder geïnspecteerd op aanwezigheid van vleermuizen. Vooral de gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) is op die manier goed te vinden. Ondanks een nauwkeurig onderzoek van de zolder zijn er geen aanwijzingen gevonden voor vleermuizen. Wel is een dode gemummificeerde rat gevonden. Deze lag helaas op een niet bereikbare plek, niet met zekerheid is te zeggen of het een bruine rat (*Rattus norvegicus*) of een zwarte rat (*Rattus rattus*) is. Gezien de vondst op zolder mag een zwarte rat niet worden uitgesloten, deze zitten vaak hoger in een gebouw dan de bruine rat.

■ **Huismus**

Volgens het actieplan mus van Vogelbescherming zijn er een aantal voorwaarden voor een goed habitat voor de huismus (*Passer domesticus*). Een geschikt huismussenhabitat bestaat uit de volgende elementen:

- ruim voldoende nestgelegenheid
- continu voedsel in de directe omgeving van dekking
- voldoende inheems groen als leverancier van eiwitrijk voedsel voor de jongen
- evergreens in hagen of gevelbegroeiing
- zandbad
- water

Alle voorzieningen dienen dichtbij elkaar te liggen, bij voorkeur binnen een straal van een paar honderd meter. Bovendien spelen groeps grootte en uitwisseling tussen verschillende groepen een belangrijke rol. Geïsoleerde populaties van minder dan 10 paar zullen in de regel verdwijnen (Vogelbescherming 2008).

Gelet op de kwalificaties van Vogelbescherming is het plangebied geen geschikt leefgebied voor de huismus. Verschillende onderdelen van het huismussenhabitat zijn immers binnen het plangebied niet – of niet in voldoende mate – aanwezig. Het is daarmee te verklaren waarom er binnen het plangebied geen huismussen zijn waargenomen.

■ **Gierzwaluw**

De gierzwaluw (*Apus apus*) is minder kieskeurig voor het broedbiotoop. De vogels kunnen op – zeer – grote afstand van het nest op insecten jagen. Ook aanwezigheid van water is nauwelijks een limiterende factor, de gierzwaluw drinkt door laag boven water te vliegen – ook dat kan op zeer grote afstand van het nest. De belangrijkste criteria zijn de aanwezigheid van goed toegankelijke maar beschutte plekken, meestal onder daken. Geconstateerd wordt dat het plangebied in potentie een geschikt broedgebied voor de gierzwaluw biedt.

Tijdens de inventarisatie van 22 juni 2010 zijn boven de oude kern van Enkhuizen enkele tientallen gierzwaluwen gezien en gehoord. Gezien is dat in een woonhuis aan de Vijzelstraat en in de noordelijke zijbeuk van het ziekenhuis gierzwaluwen een holte invlogen en weer verlieten. Duidelijk is dat op deze plekken een nest van de gierzwaluw

Globale positie van de nesten van de gierzwaluw.

aanwezig is. Op de luchtfoto zijn de locaties van de nesten globaal weergegeven. Uit de verspreidingskaart van de gierzwaluw blijkt dat er in het oosten van West-Friesland een hoge dichtheid aan broedvogels is. De ruime aanwezigheid in Enkhuizen ondersteunt dat gegeven.

Compensatie

Voor de gierzwaluw is compensatie eenvoudig te realiseren. Immers het enige dat van belang is, is een goede nestplek. Hiervoor zijn zowel geschikte kasten, dakpannen als neststenen in de handel. Voorgesteld wordt om aan bestaande gebouwen die niet gesloopt worden Een of meer dakpannen te vervangen voor een dakpan die geschikt is als nestgelegenheid. De helling van het dak moet minimaal 45° zijn om een gunstig resultaat te krijgen. Een andere mogelijkheid is het ophangen van enkele nestkasten (zo hoog mogelijk). Belangrijk is dat de gierzwaluw de invliegopening eenvoudig kan bereiken, er mogen geen hindernissen in de vorm van een boom staan; ook. wordt de kast c.q. de dakpan niet nabij een lantaarnpaal of andere verlichtingsbron geplaatst.

Aanvullend worden in de nieuwbouw neststenen opgenomen. Dat is van belang omdat met neststenen in Nederland de beste resultaten worden gehaald. Tot slot is het van belang dat de gebouwen niet in de kwetsbare periode – mei tot half juli – worden gesloopt. Dan is het niet uit te sluiten dat er een vogel op een nest zit.

Conclusie en advies

Naar aanleiding van het in 2009 uitgevoerde oriënterend onderzoek naar aanwezigheid van beschermde soorten is besloten een afdoend onderzoek te verrichten naar de aanwezigheid van vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats in gebouwen. In het onderhavige gaat het om de potentieel aanwezige vleermuizen, gierzwaluw en huismus. In de nazomer van 2009 is onderzocht of er parende vleermuizen aanwezig zijn binnen het plangebied en in het voorjaar is geïnventariseerd of er vaste verblijfplaatsen van vleermuizen, gierzwaluw of huismus aanwezig zijn. Gebleken is dat er geen vleermuizen aanwezig zijn. Ook de huismus is niet aangetroffen binnen of vlakbij het plangebied. Voor beide soorten zijn daarom geen aanvullende maatregelen verplicht om schade te voorkomen of te herstellen.

In een woning aan de Vijzelstraat (naast het parkeerterrein) en in de noordelijke zijbeuk van het ziekenhuis is een nest van de gierzwaluw aangetroffen. De nieuwbouw komt op ruim vijf meter van de woning waarin gierzwaluwen zitten. De vogels kunnen dus ook na gereedkoming van de nieuwbouw hun nest bereiken. Van belang is dat er tijdens de broedtijd (half mei tot half juli) geen verstoring wordt veroorzaakt. Dat betekent vooral dat er geen hoge stellages mogen staan nabij de woning en dat er geen bouwlichten gebruikt mogen worden. De tweede gierzwaluw zit in het deel van het ziekenhuis dat wordt gesloopt. Hiervoor zijn enkele maatregelen noodzakelijk. De belangrijkste is dat er niet wordt gesloopt in de broedperiode. Voor de broedtijd aanvangt moeten - bij voorkeur op een definitieve plek - enkele alternatieve nestlocaties worden aangeboden. Dat kan vrij eenvoudig door speciale nestkasten op te hangen, in het hoofdstuk "compensatie" wordt hierop in detail ingegaan. Op basis van het voorstel voor compensatie moet een positieve afwijzing worden gevraagd bij de Dienst Regelingen. Hiermee wordt schriftelijk bevestigd door de dienst dat er voldoende compensatie wordt aangeboden en er geen schade wordt veroorzaakt aan de beschermde soorten.

Overwogen kan worden om in de nieuwbouw eveneens mogelijkheden voor vleermuizen te integreren.

Literatuur

- Boer, T.E. den & F.A. Majoor (1994) Vogels onder dak. KNNV uitgeverij, Utrecht.
- Vogelbescherming (2008) De huismus anno 2008. Update van het actieplan huismus van Vogelbescherming Nederland. Vogelbescherming, Zeist.
- Linden, P.J.H. van der (2009) Ecologisch onderzoek De Vijzeltuin te Enkhuizen. Els & Linde B.V.